

Björnhovdaskatten - en tidig silverskatt från Öland

Marta Lindeberg och Gert Rispling

Ur: Myntstudier 2012:2, december, s. 22-33

www.archaeology.su.se/numismatiska

Björnhovdaskatten - en tidig silverskatt från Öland

Marta Lindeberg och Gert Rispling

Bakgrund

Arkeologikonsult genomförde under hösten 2012 en arkeologisk förundersökning av en stenåldersboplats vid Björnhovda i Torslunda socken på Öland (fig. 1). Stenåldersboplatsen visade sig tyvärr vara bortodlad, men istället framkom en silverskatt i samband med den metalldetektering som föregick undersökningen (fig. 2). Den innehöll 29 mynt och 13 silverföremål, bl.a. armringar, barrer och bitsilver. Dateringen av mynten visar att den som tidigast kan ha deponerats i början av 860-talet (t.p.q. 860/861 e.Kr).

Undersökningen

Silverskatten påträffades i en sandig åker i slutningen nedanför landborgen och var mer eller mindre helt utplöjd i matjorden (fig. 3). Tre av mynten låg under ploglagret och i direkt anslutning till varandra och sannolikt utgjorde detta den plats där skatten ursprungligen hade lagts ner. Inga spår efter någon behållare påträffades men det är inte omöjligt att silvret lagts ner i en behållare av organiskt material som senare har förmultnat (fig. 4).

Eftersom det är ovanligt att silverskatter framkommer i samband med arkeologiska undersökningar så innebar slutundersökningen av fyndplatsen en möjlighet att ta reda på i vilken typ av miljö skatten en gång lagts ner. Trots att Öland är det landskap med flest silverskatter, näst efter Gotland och Skåne, så är fyndsammanhangen dåligt kända (fig. 5). På Gotland har en del silverskatter framkommit i hus (Östergren 1989, 55-65) och situationen har därför

Fig. 1. Terrängkarta över Björnhovda med undersökningsområdet markerat. Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet Dnr 2012/0916.

antagits vara densamma på Öland. Vid den påföljande slutundersökningen stod det emellertid klart att det inte fanns några samtida fornlämningar i anslutning till fyndplatsen. Det finns inga kända gravar eller boplatslämningar och området anses inte vara ianspråktaget för odling under järnåldern (Fallgren 2006, 124). Skatten tycks således ha lagts ner utanför den samtida bebyggelsen.

Björnhovda

Silverskatten framkom på Björnhovda bys marker. Björnhovda ligger i Torslunda socken, i Färjestadens utkant på Ölands västra sida. Torslunda socken delas av landborgskanten. Öster om denna ligger mittlandets högplåtå och västerut ligger slutningen ned mot havet. Torslunda är en fornlämningstät socken med en hel del unika fynd och har

Fig. 2. Jonas Paulsson metalledetektarar.

definierats som centralbygd både under sten- och järnålder (Stenberger 1948:, 307; Herschend 1991, 42; Fabech 2001, 195ff).

Torslundas järnåldersgravar ligger uppe på landborgskanten, mitt i det sammanhängande gravstråk som löper i nord-sydlig riktning från Ottenby till norr om Köpingsvik. Landborgskanten utgjorde en viktig färdväg och gravarnas placering bör sannolikt ses i samband med detta (Fallgren 2006, 121). Den samtida bebyggelsen med åkermarken ligger innanför gravarna. Bebyggelsen tycks ha varit relativt stationär på Öland, och järnålderns bebyggelselägen och åkermark återfinns många gånger inom samma områden som de historiska. Också gravfälten har många gånger använts under lång tid och på välundersökta större gravfält kan en obruten kontinuitet från förromersk järnålder till vikingatid påvisas (Fallgren 2006, 118).

Från Torslunda socken kommer flera kända järnåldersfynd. Nere på kustslätten framkom den folkvandringstida guldhalskragen från Färjestaden och de vendeltida så kallade Torslundaplåtarna påträffades i

Fig. 3. Fyndplatsen.

Fig. 4. Två mynt in situ.

en åker på landborgskanten. De är patriser som använts för att framställa bronsbleck liknande dem som pryder hjälmarna från Vendel, Valsgärde och Sutton Hoo. Vid arkeologiska undersökningar på 1960-talet i anslutning till plåtarnas fyndplats framkom bebyggelse lämningar från romersk järnålder och folkvandringstid. I närheten har också Ölands näst största solidiskatt påträffats. Dessa fynd, tillsammans med ortnamnen i området, har gjort att Björnhovda har föreslagits utgöra Ölands främsta gård under folkvandringstid och vendeltid (Fabeck 2001, 197). Med den nyupptäckta Björnhovdaskatten finns sammanlagt fem silverskatter från Torslunda socken. Tidigare har två större armringar hittats tillsammans i Björnhovda. Från två skilda ställen i Kalkstad, längre söderut i socknen,

kommer två silverdepåer. Den ena innehöll silverspännen och den andra halsringar. I Arontorp, något åt sydost, påträffades en silverskatt med mynt och föremål (t.p.q. efter 946).

Undersökningen vid Björnhovda visar att platsen sannolikt har utnyttjats extensivt under järnåldern. I den södra delen av slutundersökningsområdet framkom fyra härdar (fig. 6). Dessa låg inte samlade utan var spridda över ytan. Alla härdar ¹⁴C-daterades och det står klart att ingen av dem kan knytas till samma period som silverskatten. Två av härdarna visade samstämmiga resultat och fick dateringar till förromersk järnålder. Den tredje härdens daterades till 1040-1220 e.Kr. och tillhör således tidig medeltid. Den fjärde härdens, längst i söder, blev lite förvånande recent

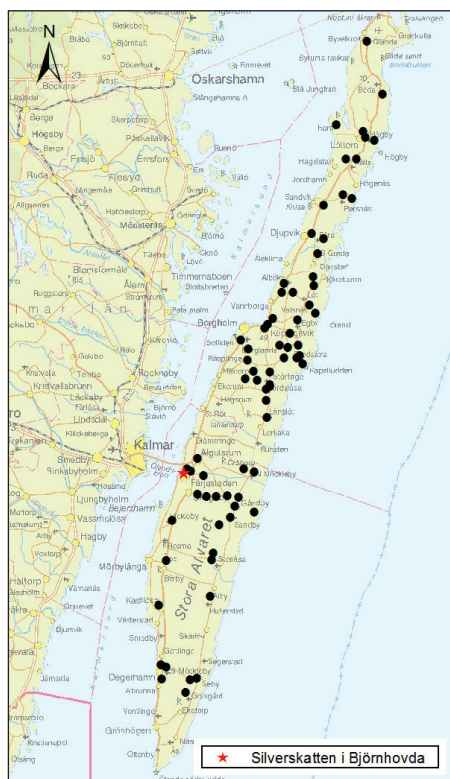

Fig. 5. Samtliga vikingatida skattfynd på Öland. Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet Dnr 2012/0916.

och skall enligt analysen vara anlagd under perioden 1960-1966. Sammanfattningsvis kan därmed ingen av härdarna knytas till den vikingatida silverskatten eller till de aktiviteter som har försiggått på platsen i samband med deponeringen av denna. Inga andra lämningar är kända i närområdet och platsen förefaller ligga perifert i förhållande till samtida bebyggelse och åkermark.

Även på de historiska kartorna över Björnhovda by ligger fyndplatsen utanför åkermarken (fig. 7). Under förhistorisk tid och i alla fall under delar av medeltiden låg Björnhovda by uppe på landborgen, men byn flyttades och ligger nu i ett mer nerdraget läge i sluttningen ovanför kustslätten, ca 800 m västerut från det ursprungliga byläget

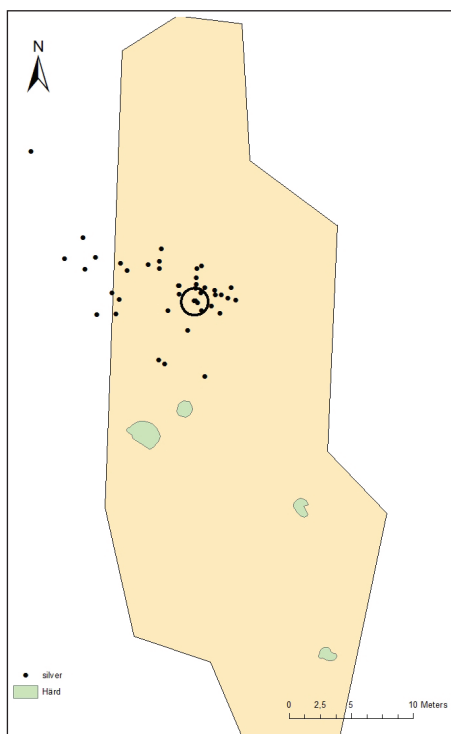

Fig. 6. Slutundersökningsområdet med härdar. Silver med centrum markerat.

(DMS 4:3, 190-192). Sölve Göransson (1968) har gjort en analys av äldre kartmaterial och har kunnat visa att den ursprungliga bytomten sannolikt har legat ungefär vid den plats där Storgatan idag möter väg 136, en plats som på äldre kartor benämns "tom-tåker" eller "gammeltomter". På platsen där Björnhovda ligger idag fanns ursprungligen bebyggelsen Håkanstorp, vilken sannolikt utgör en medeltida utbrytarbebyggelse från Björnhovda. I Nydalabrevet 1375 omnämns både Björnhovda och Håkanstorp i samband med att Hemming (Jonisson) Dækn över-låter hela sitt gods på Öland till Nydala kloster. Vid ett senare tillfälle, någon gång under perioden 1374 till 1500-talets början, har Björnhovda by av någon anledning flyttats från sitt ursprungliga läge och slagits ihop med Håkanstorp.

Fig 7. Kartan 1734 över Björnhovda, Torslunda socken. Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet Dnr 2012/0916.

Exakt var Håkantorp har legat är okänt, men det troliga är att det låg ungefär där dagens Björnhovda by ligger (Göransson 1968, 55), d.v.s. något sydost om den nu undersökta ytan. Tyvärr är det svårt att avgöra när Håkantorp bröts ut ur Björnhovda. Enligt Sölve Göranssons (1968) analys så bör det ha skett redan före vikingatidens slut. Detta baserar han emellertid endast på en datering av namnet Håkantorp, som förekommer som sockennamn i Västergötland och därför bör vara förkristet. De öländska -torpnamnen med personnamn i förleden är dock vanligen av medeltida ursprung (Hallberg 1985, 51) och Håkantorp är således troligen en tidigmedeltida avsöndring. Den nu upptäckta silverskatten bör därför inte ses i förhållande till Håkantorp eftersom dess tpq är 860/861. Att Håkantorp redan under eller strax efter 860-talet har brutits ut ur Björn-

hovda och etablerats på platsen är mindre troligt, både med tanke på ortnamnet och eftersom kända samtida bebyggelselämningar saknas i området. Silverskatten bör därför förmodligen istället ses i relation till det ursprungliga Björnhovda på landborgen och det förefaller i dagsläget som om den har grävts ner utanför bebyggelse, gravar och den odlade marken.

Gränsläget

De allra flesta öländska silverskatter har hittats i anslutning till den vikingatida bebyggelsen, men det finns exempel på skattfynd som har påträffats i mer perifera lägen. Fyndplatserna sammanfaller i vissa fall, precis som i fallet Björnhovda, med utkanterna av åkermarken utifrån dess utsträckning på de historiska kartorna. Det är inte omöjligt att de har lagts ner som gränsmarkörer som värnade gården, i anslutning till olika former av ägo- eller topografiska gränser (Zachrisson 1998, 114-122).

Silverskatten från närliggande Arontorp uppvisar likheter i placeringen i landskapet med Björnhovdaskatten. I det historiska kartmaterialet över byn finns en stor mängd bröttlar (stenmurar) och möjliga gravar markerade, men inga husgrunder. Eftersom den noggranna lantmätaren borde ha noterat även dessa indikerar det att det faktiskt inte har funnits hus från äldre järnålder på platsen, vilket pekar på en senare bebyggelseetablering (Fallgren 2006, 161). I Arontorp har två gravar undersökts, vilka båda tillhörde vikingatid och en bebyggelse finns således vid denna tid. Ett äldre byläge ligger ca 500 meter nordost om dagens bytomt, på den plats som i historiskt kartmaterial benämns Gambla Arontorp. Aron är emellertid ett kristet namn och indikerar möjligen att Gambla Arontorp markerar ett medeltida, snarare än ett vikingatida byläge. Silverskattens tpq är efter 946 och den hör således möjligen till ett tidigare skede än namnet.

Fig. 8. Mynten i Björnhovdaskatten.

Ytterligare paralleller kommer från Nyby i Källa socken och möjligen Torp i Böda socken. Ortnamnet Nyby påvisar att det rör sig om bebyggelse som bör ha etablerats under vikingatid. Möjligen kan det också gälla Torp, men osammansatta Torpnamn kan också vara avsevärt äldre (SOL 2003, 322). Inga närmare uppgifter finns kring var i byarna skatterna har framkommit vilket gör att resonemanget får uppfattas som hypotetiskt, men en av skatterna från Nyby (t.p.q. 1048) samt skatten från Torp (t.p.q. 1060) framkom i samband med brytning av nytt land vilket förstärker intrycket

av att de en gång deponerades i gränslägen, i mark som inte förrän under historisk tid lades under plogen.

Det råder delade meningar kring varför så mycket silver har grävs ner under vikingatiden. Den traditionella förklaringsmodellen har utgått ifrån ett ekonomiskt motiv, där silver gömdes undan och jorden fungerade som ett bankvalv. Om den som grävde ner silvret sedan förolyckades gick kunskapen om silverskattens gömställe förlorad och silvret blev kvar i marken. De ekonomiska förklaringsmodellerna har dock aldrig lyckats förklara varför sådana enorma

Fig. 9. Föremålen i Björnhovdaskatten.

mängder ädelmetall har blivit kvar i marken, något som rimligen borde vara oförsvarbart om det fanns en ekonomisk bakomliggande tanke. Det är inte heller osannolikt att det fanns mer än en orsak till att silver depone-
rades i jorden och möjligen kan silverskatter nedlagda i olika landskapsutsnitt spegla olika bakomliggande idéer. Exempelvis har silverskatter som påträffas i anslutning till hus och hantverkslämningar föreslagits utgöra råvaror (Carlsson 2010, 7-8).

Föremål i silverskatten

Skattfyndet från Björnhovda innehöll 4 hela och 25 fragmenterade mynt samt 13 silverföremål (fig. 8-9). Mynten har präglats under perioden 708-18 till 860/861. Det innebär att skatten som tidigast kan ha lagts ned 860/861 e. Kr. vilket gör Björnhovdaskatten till den äldsta kända silverskatten med mynt från Öland. Överhuvudtaget är skattfynd ovanliga under 800-talet och endast fyra andra öländska myntskatter da-

teras till denna period. 800-talsmynt hittas annars vanligen i gravar eller som lösfynd (Thurberg 1986:12), men det kan nog ofta förklaras med att de cirkulerade under lång och är vanliga även i skatter på 900-talet.

Flertalet av de föremål som ingick i skatten har, likt mynten, en tydligt östlig prägel. Det gäller exempelvis de snodda armringar, s.k. permiska ringar, som ingick i skatten som fyra klippta delar (fig. 9:1). Dessa har sitt ursprung i det ryska området kring Perm och Vjatka, norr om staden Kazan och den plats där floden Volgas två lopp går ihop till ett. Permiska ringar är kraftiga spirallagda ringar med en facetterad knopp i ena ändan och en omböjning i den andra. Ringarna antas ursprungligen ha utgjort halsringar, men förekommer i Skandinavien alltid spirallagda och har möjligen istället använts som armringar. Framförallt bör ringarna dock uppfattas som betalningssilver och de tycks ofta ha standardiserade vikter på ca 100 g, 200g och 300 g (Hårdh 2007). I Skandinavien påträffas de permiska ringarna framför allt på Öland och Gotland och de har förts till Östersjöområdet med den tidiga arabiska myntströmmen (Lundström 1973). De förekommer både som bitsilver, som i Björnhovdaskatten, och hela, som i skattfynden från Alvara, Böda socken och Skarpa Alby i Sandby socken.

Den stora delen av de övriga bitsilvret påvisar också ett östligt ursprung. Det gäller de fragment av en hals- och en armring med ornamentik av samma typ som förekommer på vissa permiska ringar (Lundström 1973, 76). Båda dessa timglasornerade föremål bör ha ett östligt ursprung med tanke på att ornamentiken är densamma som på de permiska ringarna (fig. 9:2). En annan bitsilverdel utgör sannolikt en del av en armbygel (fig. 9:3), möjligen av samma typ som de oornederade armbyglar som ingår i skattfyndet från Alvara, Böda socken. I fyndet från Björnhovda ingick också fyra silverbar-

rer vilka sannolikt utgör någon form av silverråvara (fig 9:4). Dessa går dock inte att proveniensbestämma.

I skattfyndet ingick även två delar av armringar som avviker mot de övriga på grund av deras västliga proveniens (fig. 9:5). De kallas Hiberno-Viking armrings och har av spridningsbilden att döma sitt ursprung på Irland (Graham Campbell 1976, 51f).

Det till största delen östliga innehållet i Björnhovdaskatten gör att man kan ana sig till att skattens ägare har samlat ihop sitt silver någonstans längs med Volgafloden. Kanske i den gamla vikingatida staden Bulgär (dagens Kazan)? De två västliga föremålen, armringen och delen av en armring, har då kommit till Björnhovda på andra vägar.

Mynten

Björnhovdafyndet är korroderat och fragmenterat (4 hela, 25 bitar), vilket medfört att vissa mynt inte kunnat bestämmas i detalj. Det är en 800-talsskatt, som kan antas ha blivit deponerad omkring 870 eller något senare (t.p.q. 860/861 – mynt nr 27 [fig. 10]). Sammansättningen är typisk: 2 umayyadiska, 25 abbasidiska och 1 idrisidisk. Dessutom finns 1 pseudo-abbasidisk, eller khazarisk, dirham tillverkad av khazarerna mellan Kaspiska havet och Svarta havet norr om kalifens rike. 800-talsfynd domineras alltid av mynt från de två kalifbärande dynastierna, umayyaderna och abbasiderna. Sådana mynt präglades i myntorter spridda över hela Kalifatet, från Marocko och Spanien i väster till Afghanistan och Transoxanien i öster. Mynt nr 22, från Misr (Kairo i Egypten) är en ovanlig myntort i vikingatidsfynden. Tyvärr fragmenterat, så årtalet kan inte anges exakt (typ Lowick nr 519 och 520). På 800-talet minskade kalifens makt, inte i religiöst hänseende utan realpolitiskt och ekonomiskt. En bidragande orsak var kalifens byte av residensstad från Bagdad till Samarra. Denna period av minskande inflytande från kalifens sida

representeras av de sena abbasidmynten, från 218 e.H./833 e.Kr. och framåt. Under 800-talet presterades många undermåliga präglingar. Efterfrågan på mynt till Ryssland hade stigit snabbt och det fanns inte alltid tid och resurser till nya stampar i takt med att de gamla blev utslitna. Resultatet blev blankpräglade, till synes slitna mynt, men dessa var i själva verket präglade med slitna stampar (Björnhovda nr 25-27). Den första grupp som frigjorde sig från Kalifatet var de shiitiska idrisiderna. Ett idrisidmynt finns i fyndet (nr 28 [fig. 11]), präglat i al-Walila (idag Volubilis i Marocko).

Ännu intressantare än abbasidiska mynt är pseudo-abbasidiska sådana, d.v.s. imitationer av abbasidiska mynt. Björnhovdafyndet innehåller ett sådant mynt, attribuerat till khazarerna (nr 29 [fig. 12]). När silvermynt lämnade Kalifatet i så stora mängder på väg mot nordöstra Ryssland och Skandinavien, blev de incitament till lokala imitativa myntningar i Ryssland (på 800-talet av de här nämnda khazarerna, på 900-talet av volgabulgarerna och troligen även ruserna). Syftet var, såsom vid alla sådana inofficiella myntningar, att dra fördel av de officiella islamiska myntens goda rykte som betalningsmedel. Khazarerna hade en expansiv period under 700- och 800-talen i sydöstra Europa. På 800-talet gick en handelsrutt från Kalifatet över Kaukasus och Kaspiska havet till norra Ryssland och Skandinavien. Vikingar och andra nordbor handlade med pälsverk och slavar och fick silvermynt i utbyte. Den khazariske khaganen tog upp tionde för att köpmännen skulle få en trygg marknadsplats. Denna handel började alltså inte på Östersjön eller i nordvästra Ryssland på initiativ av vikingar, utan i Kaukasus och den spreds norrut tack vare muslimska och khazariska (judiska) köpmän och resenärer. Attribueringen av tidiga imitationer till khazarerna är inte orimlig med tanke

Tab. 1. Mynten i Björnhovdaskatten. Samtliga mynt har valören dirham. Kristna år anges i kolumn två. Runda parenteser () används för att visa att inskriften är oläslig p.g.a. svag prägling, dubbelpräglings eller skada. Hakparenteser [] visar att inskriften där inte är bevarad p.g.a. att myntet är sönderbrutet, ituklippt eller skadat.

på den allmänna bilden av khazarerna som ett skickligt handelsfolk, men det finns även specifikt numismatiska bevis som pekar i samma riktning (Björnhovda nr 29).

Myntortsnamnet Ard al-Khazar ('Khazarernas land', 'Khazarland') finns på två åtsidesstampar i kedja 108 (stamp 1 och 2). De är "halvimitationer". Den ena myntsidan är öppet khazarisk och den andra imitativ, pseudoabbasidisk. Ardalkhazar-mynten, som har varit kända i över 150 år, har tidigare alltid klassificerats som abbasidiska. Myntorten har sökts i Kaukasus, eftersom myntens höga kvalitet talade för ett inomkalifatiskt ursprung. Men ingen ort har passat. Den ryske orientalisten Aleksej Bykov var inte den förste som läste myntortsnamnet som 'Khazarland', men han var först att hävda att mynten var imitativa och att myntorten måste sökas på khazariskt område. Bykovs insats blev avgörande för khazarfrågan och hans resultat har senare bekräftats genom stampundersökningar i Stockholm. Årtalet 223 i den stampkedja som kallas 108 kan jämföras med den datering som fynden ger: 220/835. Fynden visar att imitationerna var i cirkulation 220 e.H./835 e.Kr. och i varje fall 223 e.H./837-838 e.Kr.

Vem kan då ha varit myntherre till detta mynt? Kungalängden i det hebreisk-khazariska dokumentet Kung Josefs svar till Hasday bin Shaprût nämner sexton kungar, varav femton i rakt nedstigande led, men inga årtal. Kung nr 1 är Bulan ("belagd" 730-40), nr 2 och 3 anonyma. Kung nr 4 är Obadja, som vi känner från konverteringen till judendom 799-809. Kanske var han

Kalifatet

UMAYYAD

- 1 708-18 Myntort? [90 99] e.H. 0,75 g, frg.
- 2 741-42 [Wasit] 12[4] e.H. 0,75 g, frg. Klat 717b

ABBASID

- 3 750-57 Kalif al-Saffah eller kalif al-Mansur
al-Basra [133 39] e.H. 1,00 g, frg. Lowick 965-985

al-Mansur

- 4 761-63 [al-Basra] 14[4 5] e.H. 0,89 g, frg. Lowick 996-1007
- 5 765-70 [Madinat al-Salam] [148 53] e.H. 0,82 g, frg. Lowick 1166-1184
- 6 770 [Madinat al-Sa]lam [1]54 e.H. 0,82 g, frg. Lowick 1188
- 7 766-70 [al-Muhammadiyya] [149 54] e.H. 0,68 g, frg. Typ Lowick 1588
- 8 757-67 Myntort? [al-Basra?/al-Kufa?] 14[0 9] e.H. 1,15 g, frg.

al-Mahdi

- 9 777-78 al-Basra 1(6)1 e.H. 1,48 g, frg. Lowick 1030
- 10 779-80 [Madinat al-Salam] 16[3] e.H. 0,83 g, frg. Lowick 1225
- 11 776-81 Mad[inat al-Salam] [160 64] e.H. 0,84 g, frg. Typ Lowick 1221
- 12 781-82 [al-Muhammadiyya] [1](65) e.H. 1,01 g, frg. Lowick 1641
- 13 776-77 Myntort? [Madinat al-Salam?/al-Muhammadiyya?] 160 e.H. 0,77 g, frg.

Kalif?

- 14 ca776-87 [Ifriqiya] [ca160 70] e.H. 0,51 frg. Typ Lowick 292

Harun al-Rashid (mynterre sonen al-Amin)

- 15 797-800 [Madinat Balkh] 1[81 83] e.H. 1,42 frg. Lowick 2094
- 16 804-5 [Madinat Bal]kh (189) e.H. 1,65 frg. Lowick 2143-2147
- 17 795-96 [Madinat al-Salam] 1[79] e.H. 1,56 frg. Lowick 1320

Harun al-Rashid

- 18 804-5 [Madinat al-Salam] 18[9] e.H. 0,89 g, frg. Lowick 1373
- 19 804-5 al-Muhammadiyya 189 e.H. 1,78 g, frg. Lowick 1889

al-Amin (mynterre brodern al-Ma'mun)

- 20 810-13 [Madinat Samarqand] 1[95 98] e.H. 1,69 g, frg, graffiti Lowick 2640

al-Ma'mun

- 21 819/20 [Madinat al-]Salam 204 e.H. 1,43 g, frg. Lowick 1447

- 22 824-26 Misr 2[09 10] e.H. 2,84 g. Åts.: `Ubaydallah al-Sirri/al-Maghrib. Frs.: Ma'mun. Lowick 519-520

23 835? **al-Mu'tasim**
al-Shash 2(20?) e.H. 2,37 g. Tbg VI 23

24 847-48 **al-Mutawakkil**
[Madinat al-Sa]lam (23)3 e.H. 2,19 frg. Tbg II 348

25 860-61 Myntort? 24(6) e.H. 2,77 g

26 ca 834-61 **Kalif?**
Myntort? [ca 219 46] e.H. 1,35 g, frg.
27 ca 844-69 Myntort? (ca 230 55) e.H. 2,17 g.

IDRISID

Idris II

28 797-99 Walila 18(1 2) e.H. 1,40 g, frg. Frs.: Idris/ /'Ali. Eustache 398-401. Tbg
s. 128, nr 5

Khazariska riket

Myntherre?

29 737-38 Ard (al-Khazar) [223] e.H. 0,55 g, frg. Granberg nr 102,
plansch XIII:2 (stampidentisk). Rispling, stampkedja 108 2/R1 (Rispling
2004, 126-127). Ovanlig stampkombination

fortfarande kung på 830-talet, men det är nog inte troligt. Efter Obadja i kungalistan kommer sonen Hiskia och sonsonen Manasse. Därefter följde Obadjas broder, Hanok. Vem var myntherre på 830-talet? Någon av Hiskia, Manasse eller Hanok bör det ha varit.

Referenser:

- Carlsson, D. 2010. Skatter, gårdar och landskap- vikingatidens Gotland. *Myntstudier* 2010:1- februari.
- Eustache, D., *Corpus des dirhams Idrisites et contemporains*. Rabat 1970-1971.
- Fabech, C. 2001. The Spatial Distribution of Gold Hoards in Southern Scandinavia and the Geography of Power. I: Magnus, B (red.). *Roman Gold and the development of the early Germanic kingdoms*. KVHAA Konferenser 51. Stockholm.
- Fallgren, J-H. 2006. *Kontinuitet och förändring. Bebyggelse och samhälle på Öland 200-1300 e.Kr.* Aun 35. Uppsala.
- Graham Campbell, J. A. 1976. *The Viking Age silver hoards of Ireland*. I: Almqvist & Greene (eds.). *Proceedings of the Seventh Viking Congress Dublin 1973*. London.
- Granberg, B., *Förteckning över kufiska myntfynd i Finland*. *Studia Orientalia*, 34. Helsingfors 1966.
- Göransson, S. 1968. *Björnhovda och Håkantorp. Fallet med de "försvunna" ölandsbyarna*. Forskningsrapporter från kulturgeografiska institutionen, nr 10. Uppsala universitet.
- Hallberg, G. 1985. *Ortnamn på Öland*. Stockholm.
- Herschend, F. 1991. Om öländsk metallekonomi i första hälften av första årtusendet e.Kr. I: Fabech, C & Ringtved, J (red.). *Samfundsorganisation og Regional Variation. Norden i romersk järnålder og folkevandringstid*. Højbjerg.
- Hårdh, B. 2007. Oriental-Scandinavian contacts on the Volga, as manifested by silver rings and weight systems. In: Graham-Campbell, J & Williams, G. *Silver Economy in the Viking Age*. Walnut Creek.
- Klat, M. G., *Catalogue of the post-reform dirhams. The Umayyad dynasty*. London 2002.
- Lundström, L. 1973. *Bitsilver och betalningsringar. Studier i svenska depåfynd från vikingatiden påträffade mellan 1900 och 1970*. Stockholm.
- Lowick, N., *Early Abbâsid coinage. A type corpus 132-218/AD 750-833* (red. E. Savage). London 1996 (ej tryckt).
- Stenberger, M. 1948. Det forntida Öland. I: Palm, B., Landin, L. & Nordman, O. (red.). *Öland. Del I*. Lund.
- SOL. 2003. *Svenskt ortnamnslexikon*. Red: Wahlberg, M. Språk- och folkminnesinstitutet. Uppsala.
- Rispling G., Spännande mynt I Spillings-skatten. *Gotländskt Arkiv* 2004, 123-132.
- Thurborg, M. 1986. *Regionala ekonomiska strukturer. En analys av öländska silverdepåer 800-1100*. AK 004-uppsats i arkeologi.
- Tbg - Tornberg, C.J., *Numi cufici Regii Numophylacii Holmiensis, quos omnes in terra Sueciae digessit et interpretatus est*. Uppsala 1848.
- Zachrisson, T. 1998. *Gård, gräns gravfält. Sammanhang kring ädelmetalldepåer och runstenar från vikingatid och tidig medeltid i Uppland och Gästrikland*. *Stockholm Studies in Archaeology* 15. Stockholm
- Östergren, M. 1989. *Mellan stengrund och stenhus. Gotlands vikingatida silverskatter som boplatsindikation*. Theses and Papers in Archaeology 2. Stockholm.